

DOI 10.58423/2786-6742/2026-14-252-266

УДК 637.4:636.5:338.4(477)

Олена ШУБРАВСЬКА

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
м. Київ, Україна

ORCID ID: [0000-0002-2109-9308](https://orcid.org/0000-0002-2109-9308)

Scopus Author ID: [41262570900](https://orcid.org/41262570900)

Катерина ПРОКОПЕНКО

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому
комплексі,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
м. Київ, Україна

ORCID ID: [0000-0003-1456-4432](https://orcid.org/0000-0003-1456-4432)

Scopus Author ID: [58492566700](https://orcid.org/58492566700)

Людмила УДОВА

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому
комплексі,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
м. Київ, Україна

ORCID ID: [0000-0002-8216-0379](https://orcid.org/0000-0002-8216-0379)

Scopus Author ID: [56658716000](https://orcid.org/56658716000)

e-mail: u_lyudmila@ukr.net

(Corresponding author)

ЕКОНОМІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗКЛІТКОВОГО ВИРОБНИЦТВА КУРЯЧИХ ЯЄЦЬ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено економічне підґрунтя впровадження безкліткового виробництва курячих яєць птахівниками України в умовах адаптації до європейських стандартів добробуту тварин, а також здійснено оцінку потреб в інвестиціях та обґрунтовано очікувані результати впровадження такого виробництва. Промислове виробництво яєць здійснюється сільськогосподарськими підприємствами, на які припадає основна частина комерційного постачання як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, і які мають доступ до різних каналів збуту своєї продукції, зокрема до оптових ринків, переробних підприємств та роздрібних торговельних точок. Метою статті є дослідження передумов, особливостей та перспектив впровадження безкліткового виробництва курячих яєць птахівниками України, а також визначення потреб у капіталовкладеннях та обґрунтування

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

очікуваних результатів від впровадження такого виробництва. Визначено, що на світовому рівні спостерігається стійка тенденція до переходу на безкліткове утримання курей, що зумовлено зростанням етичної та екологічної свідомості споживачів, а також посиленням законодавчих ініціатив у багатьох країнах світу, що обмежують або повністю забороняють кліткові системи. Споживчий попит на яйця в Україні задовольняється за рахунок промислового виробництва у великих і середніх містах, а також домашнього виробництва у сільській місцевості. Встановлено, що впровадження безкліткових систем утримання є одним із ключових напрямів модернізації галузі птахівництва, що сприяє підвищенню рівня добробуту птиці, покращенню якості продукції та розширенню експортних можливостей українських виробників. За результатами розрахунків, інвестиції в нове безкліткове виробництво становлять 41,28 євро на одну курку-несучку, тоді як переобладнання наявних кліткових систем у безкліткові — 20,83 євро; загальна потреба в інвестиціях оцінена у 55–60 млн євро (лише модернізація) або 400–410 млн євро (модернізація з розширенням потужностей). У 2025 р. Україна зміцнила позиції на ринку ЄС, експортувавши 129,2 тис. т яєць (+66,1% до 2024 р.) на суму 205,8 млн дол. США, посівши перше місце серед постачальників яєць до Євросоюзу. Результати дослідження підтверджують стратегічну доцільність переходу на безкліткове утримання курей-несучок в контексті євроінтеграційних процесів в Україні.

Ключові слова: птахівництво; кури-несучки; безкліткове виробництво курячих яєць; аграрний сектор; інвестиції; модернізація птахівництва.

JEL Classification: Q13, Q18, G31, O13.

Absztrakt. A cikkben megvizsgálták az ukrán baromfitenyésztők által alkalmazott ketrecmentes tojástermelés bevezetésének gazdasági alapjait az európai állatjóléti szabványokhoz való alkalmazkodás keretében, valamint felmérték a beruházási igényeket és alátámasztották a termelés bevezetésének várható eredményeit. Az ipari tojástermelést olyan mezőgazdasági vállalkozások végzik, amelyek a kereskedelmi ellátás jelentős részét biztosítják mind a belföldi, mind a külföldi piacokon, és amelyek hozzáférnek termékeik különböző értékesítési csatornáihoz, nevezetesen a nagykereskedelmi piacokhoz, a feldolgozóüzemekhez és a kiskereskedelmi üzletekhez. A cikk célja az ukrán baromfitenyésztők által végzett ketrecmentes tojástermelés bevezetésének előfeltételeinek, sajátosságainak és kilátásainak vizsgálata, valamint a beruházási igények meghatározása és a termelés bevezetésétől várható eredmények alátámasztása. Megállapítást nyert, hogy világszinten tartós tendencia figyelhető meg a ketrecmentes tyúktartásra való áttérés irányába, ami a fogyasztók etikai és ökológiai tudatosságának növekedésével, valamint a világ számos országában a ketreces rendszereket korlátozó vagy teljesen tiltó jogalkotási kezdeményezések erősödésével magyarázható. Ukrajnában a tojás iránti fogyasztói keresletet a nagy- és közepes városokban folyó ipari termelés, valamint a vidéki területeken folyó háztáji termelés elégíti ki. Megállapítást nyert, hogy a ketrecmentes tartási rendszerek bevezetése a baromfitenyésztési ágazat modernizációjának egyik kulcsfontosságú irányvonala, amely hozzájárul a baromfi jólétének javításához, a termékek minőségének javításához, valamint az ukrán termelők exportlehetőségeinek bővítéséhez. A számítások szerint az új ketrecmentes termelésbe történő beruházás tojótyúkonként 41,28 euró, míg a meglévő ketreces rendszerek ketrecmentes tartássá történő átalakítása tojótyúkonként 20,83 eurót igényel; a teljes beruházási igény 55–60 millió euróra (csak modernizáció) vagy 400–410 millió euróra (modernizáció kapacitásbővítéssel) tehető. 2025-ben Ukrajna megerősítette pozícióját az uniós piacon: 129,2 ezer tonna tojást exportált (+66,1% az előző évhez képest) 205,8 millió USD értékben, ezzel az első helyet szerezte meg a tojásbeszállítók között az Európai Unióban. A kutatás eredményei megerősítik, hogy az ukrán euróintegrációs folyamatok keretében stratégiaileg célszerű áttérni a tojótyúkok ketrecmentes tartására.

Kulcsszavak: baromfitenyésztés; tojótyúkok; tojástermelés ketrecmentes rendszerben; agrárszektor; beruházások; a baromfitenyésztés modernizálása.

Abstract. This article examines the economic rationale for the implementation of cage-free chicken egg production by Ukrainian poultry farmers in the context of adapting to European animal welfare standards, and also assesses the investment needs and justifies the expected results of implementing such production. Industrial egg production is carried out by agricultural enterprises, which account for the bulk of commercial supply in both domestic and foreign markets and have access to various sales channels for their products, including wholesale markets, processing plants, and retail outlets. The purpose of this article is to examine the prerequisites, characteristics, and prospects for the adoption of cage-free chicken egg production by Ukrainian poultry farmers, as well as to determine the capital investment requirements and justify the expected outcomes of implementing such production. It has been determined that, globally, there is a steady trend toward transitioning to cage-free chicken farming, driven by growing ethical and environmental awareness among consumers, as well as by strengthening legislative initiatives in many countries that restrict or completely ban cage systems. Consumer demand for eggs in Ukraine is met through industrial production in large and medium-sized cities, as well as through backyard production in rural areas. It has been established that the introduction of cage-free systems is one of the key areas for modernizing the poultry industry, contributing to improved poultry welfare, better product quality, and expanded export opportunities for Ukrainian producers. According to the calculations, investment in new cage-free production amounts to EUR 41.28 per hen, while retrofitting existing caged systems to cage-free housing costs EUR 20.83 per hen; the overall investment requirement is estimated at EUR 55–60 million (modernisation only) or EUR 400–410 million (modernisation combined with capacity expansion). In 2025, Ukraine strengthened its position on the EU market, exporting 129.2 thousand tonnes of eggs (+66.1% year-on-year) worth USD 205.8 million, ranking first among egg suppliers to the European Union. The study's findings confirm the strategic feasibility of transitioning to cage-free housing for laying hens in the context of Ukraine's European integration processes.

Keywords: poultry farming; laying hens; cage-free egg production; agricultural sector; investments; modernization of poultry farming.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток птахівництва у світі характеризується поступовим переходом до більш гуманних та екологічно орієнтованих систем утримання сільськогосподарської птиці. Одним із ключових напрямів трансформації галузі є впровадження безкліткового виробництва курячих яєць, яке передбачає утримання курей-несучок у системах вільного вигулу, підлогового або органічного утримання. Такий підхід відповідає сучасним вимогам суспільства щодо добробуту тварин, безпечності харчових продуктів та сталого розвитку аграрного сектору.

У країнах ЄС питання відмови від кліткових систем утримання птиці активно підтримується на законодавчому рівні та стимулюється вимогами споживачів, торговельних мереж і міжнародних компаній харчової промисловості. Для України впровадження безкліткового виробництва курячих яєць є особливо актуальним у зв'язку з необхідністю адаптації аграрного сектору до європейських стандартів виробництва та посилення конкурентних позицій на зовнішніх ринках. Українське птахівництво є однією з провідних галузей агропромислового комплексу, що забезпечує внутрішній попит населення на яйця та формує значний експортний потенціал. Водночас переважна частина промислового виробництва яєць в Україні досі базується на кліткових системах утримання. Крім того, оновлене законодавство України вже вимагає відмови виробників від поширених

батарейних кліток. Тому відсутність змін створює ризики втрати доступу до окремих сегментів міжнародного ринку, де дедалі більше поширюються вимоги щодо використання продукції безкліткового походження, а також штрафів та обмеження діяльності на внутрішньому ринку.

Перехід до безкліткових систем супроводжується низкою економічних, технологічних та організаційних викликів. Впровадження альтернативних систем утримання потребує значних інвестицій у модернізацію птахівничих комплексів, зміну технологічних процесів, підвищення рівня біобезпеки, вдосконалення систем управління виробництвом та підготовку персоналу. Водночас безкліткове виробництво сприяє підвищенню рівня добробуту птиці, покращенню іміджу виробників, розширенню доступу до міжнародних ринків та формуванню доданої вартості продукції.

Практичне значення дослідження пов'язане з обґрунтуванням важливості переходу птахівничих підприємств України до безкліткового виробництва яєць та необхідних для цього капіталовкладень. Вирішення зазначених завдань сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національного птахівництва, зміцненню експортного потенціалу та реалізації стратегічних напрямів інтеграції України до європейського економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження безкліткового виробництва курячих яєць у птахівництві активно досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. Основна увага у наукових працях приділяється питанням добробуту птиці, продуктивності курей-несучок, економічної ефективності альтернативних систем утримання, якості яєць та адаптації технологій до сучасних ринкових вимог.

Значна частина досліджень стосується оцінки впливу умов утримання на фізіологічний стан та продуктивність курей-несучок. Так, у праці Ю. Осадчої досліджено вплив технологічних факторів кліткового утримання на репродуктивну функцію та фізіологічний стан курей. Автором встановлено, що порушення параметрів утримання та технологічні стресори негативно впливають на збереженість поголів'я, несучість та ефективність виробництва яєць, що підтверджує необхідність удосконалення систем утримання [1].

У дослідженнях В. Кучмістова та М. Сахацького проаналізовано ефективність різних систем кліткового утримання курей-несучок в Україні. Визначено вплив щільності посадки, конструкції кліткових батарей та параметрів мікроклімату на продуктивність птиці та економічні показники виробництва. Автори підкреслюють необхідність оптимізації технологічних рішень відповідно до сучасних вимог добробуту тварин та підвищення конкурентоспроможності галузі [2; 3].

Зарубіжні науковці [4] оцінили показники продуктивності та поведінкові особливості курей-несучок за підлогового утримання та вільного вигулу. Результати свідчать, що альтернативні системи утримання сприяють реалізації

природної поведінки птиці та забезпечують належні показники якості яєць, хоча можуть супроводжуватися зростанням виробничих витрат.

Важливе значення для розвитку безкліткового виробництва мають дослідження економічної ефективності альтернативних систем утримання. У працях українських учених розглядаються питання рентабельності підлогового вирощування птиці, структури собівартості яєць та впливу витрат на корми, мікроклімат і ветеринарне забезпечення на кінцеву ефективність виробництва. Встановлено, що безкліткові системи потребують більших капітальних витрат, проте дозволяють формувати продукцію з вищою доданою вартістю та орієнтацією на преміальні сегменти ринку [5].

В Україні утримання сільськогосподарських тварин, зокрема й курей-несучок, регламентується нормами законів «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042-УІІ від 18.05.2017 [6], «Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин» № 1206-ІХ у редакції від 2 березня 2026 [7], «Про захист тварин від жорстокого поводження» № 3447-ІУ від 21.02.2006 [8], а також наказами Міністерства аграрної політики і продовольства України від 25.10.2012 № 652 «Про затвердження Порядку використання тварин у сільському господарстві» [9] та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 08.02.2021 № 224 «Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання» [10]. Уведення у дію останнього наказу вже вимагає від вітчизняних виробників яєць повної відмови від батареїних кліток та інвестування у прогресивніші системи утримання птиці, а саме збагачені клітки або альтернативні системи утримання (підлогове, вигульне) [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання комплексного впровадження безкліткового виробництва курячих яєць в Україні залишаються недостатньо дослідженими. Потребують вивчення економічні аспекти модернізації птахівничих підприємств, оцінка потреб у капіталовкладеннях безкліткового виробництва курячих яєць птахівниками України та обґрунтування очікуваних результатів від його впровадження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження передумов, особливостей та перспектив впровадження безкліткового виробництва курячих яєць птахівниками України, а також визначення потреб у капіталовкладеннях та обґрунтування очікуваних результатів від впровадження такого виробництва.

Методи та методологія. Методологічною основою дослідження є системний (аналіз галузі птахівництва як комплексної системи, що розвивається під впливом внутрішніх факторів (виробничі потужності, канали збуту) та зовнішніх чинників (глобальні тренди, євроінтеграційні вимоги)) та комплексний підхід до оцінки передумов і перспектив впровадження безкліткового виробництва курячих яєць в Україні. Для досягнення мети статті використано

наступні методи дослідження: метод аналізу і синтезу (узагальнення теоретичних положень щодо розвитку безкліткових систем утримання); порівняльного аналізу (зіставлення вітчизняних і європейських практик виробництва); статистичний метод (оцінка сучасного стану виробництва та каналів реалізації яєць); економічного аналізу (визначення потреб у капіталовкладеннях і прогнозування очікуваних результатів переходу); абстрактно-логічний метод (проведення теоретичних узагальнень, формулювання висновків дослідження щодо модернізації птахівництва та підвищення рівня добробуту птиці); метод узагальнення та логічного моделювання (формування висновків щодо перспектив адаптації галузі до європейських стандартів добробуту тварин). Джерельна база дослідження охопила офіційну статистику (Державна служба статистики України, Державна митна служба України), нормативно-правові документи ЄС та України, а також наукові публікації українських та зарубіжних авторів.

Основні результати дослідження. З 1 січня 2026 р в Україні Положення Вимог щодо утримання курей-несучок набрало чинності, проте ступінь їх дотримання вітчизняними виробниками не піддається оцінці за відсутності дієвого контролю за процесом з боку Держпродспоживслужби як уповноваженого на це органу. Водночас, за інформацією цього органу, «оператори ринку, які експортують продукцію тваринного походження до Європейського Союзу, вже впровадили вимоги до благополуччя тварин, оскільки це є невід'ємною складовою отримання дозволу на здійснення експорту» [12]. Натомість виробники, орієнтовані на внутрішній ринок, впроваджувати такі вимоги не поспішають.

Виробництво курячих яєць є важливою складовою тваринницького сектору України, що забезпечує внутрішній попит та посилює експортний потенціал країни. Незважаючи на ускладнення, спричинені війною, а саме втрату поголів'я, виробничих потужностей через бойові дії, порушення логістичних ланцюгів, зростання витрат на корми та енергію, нестачу робочої сили тощо, Україна знаходиться в десятці провідних виробників яєць у Європі.

В Україні на ринку яєць присутні дві групи виробників: сільськогосподарські підприємства та господарства населення. Незважаючи на те, що вони виробляють один і той самий продукт, їх ринки збуту та процес виробництва докорінно відрізняються. Господарства населення переважно використовують продукцію для власного споживання та частково реалізують її надлишки на сільськогосподарських ринках. Сільськогосподарські підприємства представляють промислове виробництво та мають доступ до різних каналів збуту власної продукції, а саме: до оптових ринків, переробки, роздрібною торгівлі як у торговельних мережах, так і на сільськогосподарських ринках. Також вони мають можливість експортувати свою продукцію чи самостійно, чи через посередників. Сільськогосподарські виробники суттєво відрізняються за часткою виробництва, впровадженими технологічними процесами та рівнем залученості у ланцюги доданої вартості. Найбільші виробники представлені вертикально-інтегрованими

аграрними холдингами, які об'єднують в єдиний технологічний процес усі основні складові виробництва, переробки та реалізації яєць курячих у шкаралупі.

Основна їх кількість зосереджена у господарствах населення – понад 65% усього наявного поголів'я, у фермерських господарствах – 0,9%, а решта курей-несучок – у підприємствах. Наразі на глобальному рівні спостерігається стійка тенденція до переходу на безкліткове утримання курей. Цей тренд зумовлений зростанням етичної та екологічної свідомості споживачів, а також посиленням законодавчих ініціатив у багатьох країнах світу, що обмежують або повністю забороняють кліткові системи.

В Україні виробництво у господарствах населення ведеться в умовах вільного виходу, водночас відсутній контроль якості та безпечності продукції, що не дозволяє їм виходити на організовані ринки. Промислове ж виробництво курячих яєць здійснюється підприємствами, де птиця переважно утримується у клітках, які не відповідають стандартам добробуту тварин стосовно домашньої птиці у ЄС. При цьому, не відповідаючи вимогам добробуту тварин, промислове виробництво забезпечує вищу продуктивність і нижчі витрати. У зв'язку з повномасштабною війною перехід на альтернативні, гуманніші системи утримання втратив пріоритетність, оскільки в умовах воєнної загрози інвестиція коштів у модернізацію виробничої інфраструктури є значним ризиком. Ще одним ризиком є те, що перехід на безкліткове утримання підвищує собівартість продукції, що в умовах падіння купівельної спроможності населення ускладнює реалізацію такої продукції на внутрішньому ринку. Однак наразі для підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку виробники активно почали здійснювати модернізацію виробничих потужностей. Вони впроваджують безкліткові системи утримання птиці, автоматизують процеси вирощування та збирання яєць, використовують ІТ-рішення для моніторингу здоров'я птиці та оптимізації інших процесів [13].

На ринку України споживаються переважно яйця, вироблені вітчизняними виробниками. Отже, ємність внутрішнього ринку яєць формується власним виробництвом. Імпорт становить невелику (менше 1%) частку фонду внутрішнього споживання, і його призначенням є забезпечення птахівничих господарств інкубаційними яйцями для поповнення поголів'я. Споживчий попит на курячі яйця в Україні у великих і середніх за розмірами містах забезпечується промисловим виробництвом, а у сільській місцевості – власним виробництвом господарств населення. Україна є вагомим постачальником курячих яєць, зокрема на європейський ринок. Експорт дозволяє диверсифікувати канали реалізації для отримання більш стабільних доходів. Для подальшого розвитку експортної діяльності для підприємств критичним моментом стає перехід на альтернативні способи утримання курей-несучок.

Серед основних імпортерів курячих яєць до ЄС Україна наразі впевнено посідає перше місце з великим відривом від Великої Британії та Північної Македонії (які у 2024-2025 рр. зайняли наступні позиції у списку імпортерів). Так,

за даними Європейської Комісії, у 2024 р. з України до країн ЄС було імпортовано понад 46 т яєць, за 8 місяців 2025 р. – уже майже 80,5 т яєць (приріст становив 73,5%). З Великої Британії було завезено відповідно 10,8 та 9,7 т яєць, а з Північної Македонії – 2,3 та 6,2 т яєць. Частка України на ринку яєць Євросоюзу у 2024 р. становила 38%.

Частка країн ЄС у вітчизняному експорті яєць за підсумками 2025 р., згідно з даними Союзу птахівників України, досягла 73,4% від загального обсягу експорту цієї продукції [14]. За даними Державної митної служби України [15], у 2025 р. вітчизняні промислові виробники яєць покращили свої експортні позиції завдяки поступовому відновленню після понесених на початку повномасштабної війни втрат виробничих потужностей та значного скорочення поголів'я. Так, було експортовано 129,2 тис. т, що на 66,1% більше порівняно з 2024 р. Виручка від експорту яєць у 2025 р. становила 205,8 млн. доларів, тобто в 2,8 раза більше від обсягів 2024 р. Найбільшими покупцями українських яєць були: Іспанія – 18,8% від загального обсягу експорту яєць; Велика Британія – 14,07%; Чехія – 11,26%.

Оцінювання потреб у капіталовкладеннях для впровадження безкліткового виробництва курячих яєць птахівниками України. Наразі в Україні дозволені збагачені клітки та альтернативні системи утримання (підлогове, вигульне). Однак, збагачені клітки є тимчасовою, перехідною технологією і, як довгострокова інвестиція, знаходяться під ризиком, особливо при планах виробників працювати на преміальних ринках, на експорт, з великими мережами. Це рішення може стати стратегічно невірним через існуючу ймовірність повної заборони кліткового утримання до терміну повної окупності вкладень. У довгостроковому періоді доцільно обирати підлогове утримання або вільний вигул. У контексті євроінтеграційного руху України слід зазначити, що у ЄС відбувається поетапний і політично складний рух до повної відмови від збагачених кліток. Хоча наразі у ЄС діє Директива 1999/74/ЄС, яка заборонила батареїні (з 2012 року) та дозволила збагачені клітки, однак курс ЄС на повну відмову від кліток вже підтверджений політично.

Очікуване нове законодавство ЄС заборонить клітки (включно зі збагаченими) та ймовірно введе перехідний період (5–10 років на адаптацію). Таким чином, 1) яйця, вироблені у клітках, через певний період втратять доступ на ринки ЄС і 2) при вступі до ЄС українські виробники будуть змушені відмовлятися від будь-якого кліткового утримання худоби та птиці. Саме тому оцінка необхідних інвестицій, що забезпечать виконання виробниками вимог законодавства про благополуччя тварин під час утримання курей-несучок, наразі є найбільш актуальною для безкліткового утримання, як такого, що є найбільш перспективним у довгостроковому періоді.

Вітчизняні експерти зазначають, що 55% промислового виробництва яєць наразі відповідає вимогам національного законодавства про благополуччя сільськогосподарських тварин та їх утримання [16]. Ці виробники можуть утримувати курей-несучок як у збагачених клітках, так і cage-free (підлогове

утримання та вільний вигул). Найбільш вірогідно, що виробники, які вже здійснили перехід на збагачені клітки, у найближчому періоді не будуть здійснювати модернізацію виробництва. Однак 45% промислового виробництва яєць в Україні потребує швидкої модернізації для збереження власного виробництва, запобігання штрафів та заборони реалізації виробленої продукції. Цим виробникам можна рекомендувати одразу перехід на підлогове утримання курей.

Потреби у капіталовкладеннях на започаткування/технічне переоснащення бізнесу визначаються, виходячи з переліку та кількості необхідних для реалізації наміченого проєкту матеріально-технічних та трудових ресурсів. Для розрахунку витрат на виробництво яєць ми порівнюємо дві системи утримання: батарейна клітка (battery cage) з 450 см² на курку та система сараю / вольєру (barn / aviary) (безкліткове утримання). Директива 99/74/ЄС¹ щодо добробуту тварин вимагає, щоб з 1 січня 2012 року курей-несучок утримували у збагачених клітках або в альтернативних (некліткових) системах. Альтернативна система, описана в директиві ЄС, найбільше нагадує систему утримання у пташниках/вольєрах. Можна виділити різні системи утримання:

- Збагачені клітки Enriched cages – у порівнянні зі звичайними батарейними клітками збагачена клітка надає кожній курці 750 см² площі, збільшену висоту, сідало, гніздовий ящик та підстилку.

- Системи типу «Сарай/вольєр» Barn/Aviary systems. Ця система базується на утриманні на підлозі (подібно до утримання в корівнику), при цьому завдяки рівням кури можуть також використовувати вертикальний простір у приміщенні. Кожна курка має 1100 см² корисної площі, частина поверхні пташника вкрита підстилкою, а в пташнику є достатня кількість гніздових ящиків та сідал для курей.

- Системи вільного вигулу Free range systems. Утримання таке саме, як у системах утримання в пташниках/вольєрах, але в системах вільного вигулу птахи мають доступ до зони вигулу на відкритому повітрі (щонайменше 4 м² на курку, тобто щільність на відкритих вигульних майданчиках не повинна перевищувати 2500 курей на гектар площі, доступної для курей) протягом світлового дня. Це унеможливує ведення великого промислового виробництва, однак є перспективним для невеликих ферм, як самостійних, так і працюючих як складова великих господарств.

- Органічні системи – корисна площа на одну курку в пташнику більша, ніж у системах вільного вигулу. Площа на відкритому майданчику також становить щонайменше 4 м² на одну курку. Крім того, в органічному птахівництві 17-тижневий молодняк (додаткові правила вирощування) та корми (органічні кормові інгредієнти) є значно дорожчими.

---

¹Ця Директива не застосовується до закладів з менш ніж 350 курками-несучками, тому на господарства населення, які утримують значне поголів'я курей-несучок в Україні, її дія не розповсюджуватиметься.

В умовах необхідності відмови від утримання птиці в клітках автори дослідили перехід на системи типу «Сарай/вольєр» Barn/Aviary systems, які не є клітковими, водночас не потребують значних площ сільськогосподарських угідь для великої кількості поголів'я, на відміну від системи вільного виходу. На підставі результатів офіційної статистики, польових даних діючих ферм та експертних висновків було зроблено припущення щодо затрат праці та інвестицій у системи сараїв / вольєрів. Очевидно, що збільшення норми площі на птицю зменшує щільність птахів на м² пташника, що призводить до зростання інвестицій у будівлі та обладнання. Для сараїв / вольєрів потреби в робочій силі та інвестиції в будівлі та обладнання на 1 місце для курки є вищими.

Отже, за нашою оцінкою, інвестиції в системи утримання нового проєкту безкліткового утримання курей-несучок становлять 41,28 євро на 1 голову курей-несучок, а інвестиції у переобладнання кліткових систем утримання курей-несучок у системи barn (cage-free), згідно з нашими розрахунками, становлять 20,83 євро на 1 голову курей-несучок, табл. 1.

Таблиця 1

Експертна оцінка вартості переходу з батарейних кліток до безкліткового утримання курей-несучок (євро на 1 голову)

Статті витрат	Батарейні клітки	Безкліткове утримання
Вартість будівлі	7,32	13,43
Обладнання	11,95	17,50
Закупівля 17-тижневого молодняка ¹	3,33	3,33
Вантажно-транспортні засоби ²	2,72	4,13
Інші витрати ² (юридичне оформлення діяльності компанії, орендна плата за будівлю для ферми, буріння свердловини для потреб, пов'язаних з водоспоживанням в організації, інша інфраструктура, тощо).	1,91	2,83
Вартість проєкту	27,23	41,28
Вартість переходу на відповідний спосіб утримання (обсяги інвестицій при переході на новий спосіб утримання становитимуть інвестиції в обладнання та закупівлю поголів'я)	—	20,83

¹ Середня вартість курей віком 17 тижнів – 170 грн/шт.

² Оцінка придбання необхідних вантажно-транспортних засобів здійснювалася шляхом допущення, що їх частка становить 10% від загальної суми обсягу інвестицій, а частка інших витрат – 7%.

Джерело: [17].

Ця вартість може суттєво змінюватися залежно від технічного стану об'єктів та рівня модернізації. При переобладнанні виробництва наявні у підприємства приміщення, будівлі, вантажно-транспортні засоби, діюча інфраструктура,

поголів'я принаймні частково можуть бути використані в подальшому, а решта необхідних виробничих ресурсів мають бути придбані.

Ці оцінки були покладені в основу визначення потреби в інвестиціях для повного переходу вітчизняних підприємств на безкліткове утримання курей-несучок. Розрахунки проводилися для традиційної підлогової системи. Водночас система aviary є різновидом безкліткового утримання, що передбачає багаторівневе розміщення птиці та вищий рівень автоматизації та, порівняно з традиційними підлоговими системами, забезпечує вищу продуктивність і ефективніше використання площі, але потребує більших інвестицій. При цьому було здійснено наступні допущення:

1. Наразі 55% промислового виробництва яєць відповідає вимогам національного законодавства про благополуччя сільськогосподарських тварин та їх утримання (утримання у збагачених клітках або безкліткове утримання), отже у короткостроковому та середньостроковому періоді модернізація таких виробництв не здійснюватиметься.

2. Оцінка розповсюджується на 45% промислового виробництва яєць.

3. Згідно з даними, наданими виробниками, перехід на традиційне підлогове утримання призведе до зменшення поголів'я у 4 рази. Для розрахунків використані оцінки вартості нового проекту та переходу з батарейних кліток до безкліткового утримання курей-несучок на 1 голову наведені вище.

4. Розрахунки були здійснені за двома сценаріями: 1) лише модернізація, тобто перехід на безкліткову систему утримання у наявних приміщеннях та 2) модернізація і розширення виробничих потужностей для збереження поголів'я.

I сценарій – відбувається лише модернізація.

Пташники, які потребують модернізації, переводяться на підлогове утримання. При цьому втрачається 30-35% поголів'я, яке утримується у підприємствах, або 10-12% всього поголів'я курей-несучок (при цьому будуть втрачені відповідні обсяги виробництва). Такий перехід потребує інвестицій на суму 55-60 млн євро.

II сценарій – відбувається модернізація та будуються нові потужності для збереження поголів'я.

Пташники, які потребують модернізації, переводяться на підлогове утримання, а також розширюється виробництво з метою збереження поголів'я та обсягів виробництва. Цей перехід потребує інвестицій на суму 400-410 млн євро.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В Україні промислове виробництво яєць здійснюється сільськогосподарськими підприємствами, які забезпечують основну частку комерційної пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках, мають доступ до різних каналів збуту власної продукції: оптових ринків, переробки, роздрібною торгівлі як у торговельних мережах, так і на сільськогосподарських ринках, зовнішнього ринку. У підприємствах птиця переважно утримується у клітках, які не відповідають стандартам добробуту тварин стосовно домашньої птиці у ЄС. Однак наразі для підвищення

конкурентоспроможності на міжнародному ринку виробники вже інвестують у модернізацію виробничих потужностей. Зокрема, впроваджуються безкліткові системи утримання птиці, автоматизація процесів вирощування та збирання яєць, IT-рішення для моніторингу здоров'я птиці тощо. Після відчутного падіння виробництва, на початку повномасштабної війни, цей сектор виробництва яєць демонструє стабілізацію та відновлення. Ємність внутрішнього ринку яєць в Україні формується власним виробництвом. Імпорт становить невелику (менше 1%) частку фонду внутрішнього споживання та спрямований на забезпечення птахівничих господарств інкубаційними яйцями для поповнення поголів'я. Споживчий попит на курячі яйця в Україні у великих і середніх за розмірами містах забезпечується промисловим виробництвом, а у сільській місцевості власним виробництвом господарств населення. У зовнішній торгівлі яйцями курей мають місце тенденції посилення останніми роками ролі України на європейському ринку яєць, а також стійкого збереження Україною позицій нетто-експортера яєць свіських курей. Підвищеному попиту на українську продукцію на ринку ЄС сприяло значне скорочення виробництва яєць в країнах ЄС внаслідок складної епізоотичної ситуації у 2025 р., а також поступове відновлення вітчизняного промислового виробництва яєць, яке зазнало спаду внаслідок повномасштабної війни. Відновлення експорту відіграє важливу роль у балансуванні внутрішнього ринку, диверсифікації доходів виробників та підвищенні їх стійкості. Українські виробники, маючи намір експортувати яйця на ринок ЄС, обов'язково мають дотримуватися вимог щодо утримання курей-несучок, інакше європейський ринок буде для них недосяжним як максимум з 2028 р. (передбачено Пояснювальним меморандумом Єврокомісії від 2025 р.), а ймовірно і раніше, враховуючи зростаюче прагнення ЄС до введення повної заборони кліткового утримання курей. Можна очікувати, що в осяжному майбутньому подібні вимоги висуватимуться й на інших міжнародних ринках. Крім того, у разі приєднання України до ЄС усі вітчизняні виробники автоматично муситимуть виконувати норми і правила, що діють у Євросоюзі. За авторськими оцінками, інвестиції у новий проєкт безкліткового утримання курей-несучок становлять 41,28 євро на 1 голову, а інвестиції у переобладнання кліткових систем утримання курей-несучок у системи barn (безкліткове утримання), становлять 20,83 євро на 1 голову. Ця вартість може суттєво змінюватися залежно від технічного стану об'єктів та необхідного рівня їх модернізації.

Розрахунки були здійснені за двома сценаріями: 1) модернізація, тобто перехід на безкліткову систему утримання у наявних приміщеннях, потребує інвестицій на суму 55-60 млн євро та 2) модернізація і розширення виробничих потужностей для збереження поголів'я та обсягів виробництва, потребує інвестицій на суму 400-410 млн євро.

Перспективи упровадження безкліткових виробництв в Україні є доволі чітко окресленими, насамперед через необхідність виконання птахівниками норм

вітчизняного законодавства, зобов'язань України в контексті Угоди з ЄС, а також у зв'язку з посиленням вимог європейських споживачів яєць щодо благополуччя курей-несучок. Очевидно, що такий перехід вимагатиме від птахівників доволі суттєвих додаткових витрат, водночас такі процеси дозволять вітчизняним виробникам яєць закріпитися на високомаржинальних ринках країн ЄС та розраховувати на масштабне освоєння нових ринків збуту, насамперед у розвинених країнах, які підтримують перехід яєчної промисловості на безкліткове утримання і вільний вигул курей-несучок. Перехід на безкліткове утримання курей-несучок є стратегічно доцільним напрямом розвитку птахівництва, особливо в контексті євроінтеграції України. Попри значні початкові витрати та технологічні виклики, у довгостроковій перспективі така модель сприятиме підвищенню доданої вартості продукції, покращенню доступу до міжнародних ринків та забезпеченню сталого розвитку галузі. Подальші дослідження доцільно спрямувати на визначення можливостей впровадження сталих практик безкліткового утримання курей-несучок у промисловому виробництві.

Фінансування. Публікацію підготовлено в Державній установі “Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України” завдяки фінансовому внеску Eurogroup for Animals

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не мають конфлікту інтересів. Eurogroup for Animals брали активну участь у процесі дослідження та висвітленні його результатів.

Декларація використання ШІ. Автори не використовували інструменти штучного інтелекту під час підготовки рукопису.

Список використаних джерел

1. Осадча Ю. В. Репродуктивна функція курей за дії технологічного стресора. *Агроекологічний журнал*. 2021. № 3. С. 127–134. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.3.2021.240332>
2. Kychmistov V. Physiological Condition and Productivity of Hens, Depending on the Provision Area for Keeping in Cages. *Bulgarian Journal of Animal Husbandry*. 2022. Vol. 59, no. 5. P. 30–38. URL: <https://agriacad.eu/ojs/index.php/bjah/article/view/65>
3. Sakhatsky M., Osadcha Yu., Kuchmistov V. Reaction of the Reproductive System of Hens to the Chronic Stressor. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2020. Vol. 10, no. 4. P. 6–11. DOI: https://doi.org/10.15421/2020_159
4. Angelovičová M., Polačková D. Assessment of Welfare and Egg Production of Laying Hens Moravia SSL in Small-Scale Breeding. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*. 2015. Vol. 9, no. 1. P. 365–374. DOI: <https://doi.org/10.5219/514>
5. Ryabukha G., Kazak O., Tertychna O., Shevchenko L., Ponomarchuk A. Indicators of Economic Efficiency of Growing DOMINANT GREENSHELL Poultry. *Problems and Prospects of Economics and Management*. 2022. № 1 (29). P. 68–76. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-68-76](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-68-76)
6. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я тварин та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII : станом на 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
7. Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин : Закон України від 04.02.2021 № 1206-IX : станом на 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> (дата звернення: 04.03.2026).

8. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV : станом на 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
9. Про затвердження Порядку використання тварин у сільському господарстві : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2012 № 652 : станом на 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1898-12#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
10. Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 08.02.2021 № 224 : станом на 04.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0206-21#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
11. Шубравська О. В. Безкліткове утримання курей-несучок: актуальність для України. *Stages of Formation and Development of the Economy of Independent Ukraine* : collective monograph. Nuremberg : Verlag SWG imex GmbH, 2021. P. 156–165.
12. З 1 січня 2026 року в Україні впроваджуються євроінтеграційні вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин. Держпродспоживслужба. URL: <https://dpss.gov.ua/news/z-1-sichnia-2026-roku-v-ukraini-vprovadzhuitsia-ievrointehratsiini-vymohy-do-blahopoluchchia-silskohospodarskykh-tvaryn> (дата звернення: 04.03.2026).
13. Ринок виробництва яєць в Україні: важливість, поточний стан та перспективи розвитку. BDO. 2025. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/egg-production-market-in-ukraine-importance-current-situation-and-prospects-for-development> (дата звернення: 04.03.2026).
14. За 2025 рік Україна експортувала 2,05 млрд штук харчових яєць. Союз птахівників України. 2026. URL: https://www.poultryukraine.com/ua/about-association/association-news/2026/01/association-news_9544.html (дата звернення: 04.03.2026).
15. Статистичний експорт та імпорт товарів. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri#statistika> (дата звернення: 04.03.2026).
16. Законодавчі зміни. *AgroTimes*. 2 лютого 2026. URL: <https://agrotimes.ua/interview/zakonodavchi-zminy/> (дата звернення: 04.03.2026).
17. van Horne P. L. M., Bondt N. *Competitiveness of the EU Egg Sector, Base Year 2021: International Comparison of Production Costs of Eggs and Egg Products*. Wageningen : Wageningen Economic Research, 2023. 52 p. Report 2023-006. DOI: <https://doi.org/10.18174/583668>

References

1. Osadcha, Yu. V. (2021). Reproductive function of hens under technological stress. *Ahroekolohichniy zhurnal*, (3), 127–134. <https://doi.org/10.33730/2077-4893.3.2021.240332> [in Ukrainian].
2. Kychmistov, V. (2022). Physiological condition and productivity of hens, depending on the provision area for keeping in cages. *Bulgarian Journal of Animal Husbandry*, 59(5), 30–38. <https://agriacad.eu/ojs/index.php/bjah/article/view/65>
3. Sakhatsky, M., Osadcha, Yu., & Kuchmistov, V. (2020). Reaction of the reproductive system of hens to the chronic stressor. *Ukrainian Journal of Ecology*, 10(4), 6–11. https://doi.org/10.15421/2020_159
4. Angelovičová, M., & Polačková, D. (2015). Assessment of welfare and egg production of laying hens Moravia SSL in small-scale breeding. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 9(1), 365–374. <https://doi.org/10.5219/514>
5. Ryabukha, G., Kazak, O., Tertychna, O., Shevchenko, L., & Ponomarchuk, A. (2022). Indicators of economic efficiency of growing DOMINANT GREENSHELL poultry. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 1(29), 68–76. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-68-76](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-68-76)

6. On State Control Over Compliance with Legislation on Food Products, Animal Feed, Animal By-Products, Animal Health and Welfare. Law of Ukraine No. 2042-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> [in Ukrainian].
7. On Veterinary Medicine and Animal Welfare. Law of Ukraine No. 1206-IX (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> [in Ukrainian].
8. On the Protection of Animals from Cruel Treatment. Law of Ukraine No. 3447-IV (2006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> [in Ukrainian].
9. On Approval of the Procedure for the Use of Animals in Agriculture. Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine No. 652 (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1898-12#Text> [in Ukrainian].
10. On Approval of Requirements for the Welfare of Farm Animals During Their Keeping. Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine No. 224 (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0206-21#Text> [in Ukrainian].
11. Shubravskaya, O. V. (2021). Cage-free housing of laying hens: Relevance for Ukraine. In *Stages of Formation and Development of the Economy of Independent Ukraine* (pp. 156–165). Verlag SWG imex GmbH [in Ukrainian].
12. State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection. (2026). Starting January 1, 2026, EU integration requirements regarding the welfare of farm animals will be implemented in Ukraine. <https://dpss.gov.ua/news/z-1-sichnia-2026-roku-v-ukraini-vprovadzhuiutsia-ievrointehratsiini-vymohy-do-blahopoluchchia-silskohospodarskykh-tvaryn> [in Ukrainian].
13. BDO. (2025). The egg production market in Ukraine: Importance, current status, and development prospects. <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/egg-production-market-in-ukraine-importance-current-situation-and-prospects-for-development> [in Ukrainian].
14. Union of Poultry Breeders of Ukraine. (2026). In 2025, Ukraine exported 2.05 billion table eggs. https://www.poultryukraine.com/ua/about-association/association-news/2026/01/association-news_9544.html [in Ukrainian].
15. State Customs Service of Ukraine. (n.d.). Statistical export and import of goods. <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri#statistika> [in Ukrainian].
16. AgroTimes. (2026). Legislative changes. <https://agrotimes.ua/interview/zakonodavchi-zminy/> [in Ukrainian].
17. van Horne, P. L. M., & Bondt, N. (2023). *Competitiveness of the EU egg sector, base year 2021: International comparison of production costs of eggs and egg products* (Report 2023-006). Wageningen Economic Research. <https://doi.org/10.18174/583668>

Отримано: 17.06.2026
Прийнято до друку: 31.07.2026
Опубліковано: 30.09.2026

Beérkezett: 2026.06.17
Elfogadva: 2026.05.03
Megjelent: 2026.09.30

Received: 17.06.2026
Accepted: 31.07.2026
Published: 30.09.2026

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ТА ФІНАНСИ

2. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS PÉNZÜGYEK

CHAPTER 2. ACCOUNTING AND FINANCE

DOI 10.58423/2786-6742/2026-14-267-283
УДК 336.717:004.738.5(477+439)